

Riigi praegune süsteem rahapesu tõkestamiseks on probleemne, kirjutab Accelerate Estonia programmi «tunne oma klienti»-teenuse projekti eestvedaja **Rainer Osanik**.

Rahapesu tõkestamisest

Aina suurem surve rahapesu tõkestamiseks kasutatava «tunne oma klienti»-protsessi (Know Your Customer ehk KYC) täiustamiseks ähvardab lõigata läbi majanduslikke võimalusi ja ärisidemeid ning tihti on pangakonto avamine usaldusväärsetele klientidele tülikas. Riigil on kliendi tuvastamiseks vajalik info valdavalt olemas, kuid sellele puudub juurdepääs. Eestis on vähemalt 7500 ettevõtjat, keda rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus kohustab oma ärisuhetes kohaldama erilisi hoolsusmeetmeid ehk KYC-protsessi. Ekslikult arvatakse, et seda peavad tegema ainult pangad. Sama kohustus on ka näiteks notaritel, audiitoritel, raamatupidajatel, kinnisvarabüroodel ja paljudel teistel.

Tegelikult puudub inimestel selge arusaam, miks ja kuidas peab neid hoolsusmeetmeid rakendama. Olukorda iseloomustab hästi asjaolu, et seaduses märgitud ulatuses ja nõuetele vastavalt rakendab KYC-protsessi praktikas vaid mõni protsent ettevõtetest. Ülejäänutel pole selleks ei oskusi, kogemusi ega ka ressursi.

Ühe hiljutise magistratöö raames tehti intervjuusid ettevõtetest, mis ei tegele finantsteenustega, ning vastajad rõhutasid, et pole juhendamaterjale, mis aitaksid selgitada mittejuriidilises keeles, kuidas hoolsusmeetmeid kohaldada. Lisaks toodi esile, et andmeid on keeruline kätte saada ning pole loodud abistavaid rakendusi andmete hankimiseks mõistlike kuludega.

Kõige selle juures oli kummatav asjaolu, et küsimusele, kas soovitakse koolitust, et osata paremini hoolsusmeetmeid kohaldada, vastati valdavalt eitavalt. Seega on Eestis praegu olukord, kus ettevõtjad mõistavad, et neil on kohustus kliendi tausta kontrollida,

kuid puudub valmisolek seda kohustust täita.

Isegi kui KYCd tehakse ja vajalikud andmed kogutakse, on tegu vaid linnukeste tegemisega, kui selle sisust ja põhjusest aru ei saada, ning mingit sisulist preventtsiooni see rahapesu tõkestamises kaasa ei too. Kõige selle kõrval puudub riigil ressursid kõigi kohustatud subjektide kontrollimiseks ning keskendutakse vaid nii-öelda jäämäe tipule.

Sealjuures tegeleb riik küll aktiivselt eelnõudega, mis võimaldavad ametiasutustel jõulisemalt ja karmimalt tõkestada rahapesu, kuid ei ole veel jõutud lahendada probleemi, kuidas hoolsuskohustusega ettevõtteid saaksid seda täita klienti ja oma ressursse vähem koormavalt.

Näiteks ei võimaldata rahapesu tõkestama kohustatud isikutel ligipääsu riiklikele andmebaasidele, kus vastavad andmed on juba olemas. Samuti on jätkuv probleem, et kui andmeid riigilt ka saab, ei väljastata neid masinloetavalt. See pärsib aga märkimisväärselt võimekust andmeid efektiivselt analüüsida ja riske tuvastada. Üks suurimaid takistusi on ettevõtete sõnul aga Eesti riiklike andmebaaside ebaproportsionaalsed päringutasud, mis on ühed kõrgemad terves Euroopas Liidus.

Veel jaburamaks teeb praeguse süsteemi asjaolu, et kogutud andmeid omavahel ei vahetata. See tekitab olukorra, kus näiteks kahes pangas kontot avada soovival inimesel tuleb mõlemas asutuses vastata täpselt samadele küsimustele ja näidata samu dokumente. Lihtsamini ei lähe ka näiteks sel inimesel, kes täna teeb notariaalse tehingu ühe notari juures ja homme teise notari juures. Mõlemal juhul tuleb täita täpselt sama ankeet.

Probleemi ulatus on veel laiem, kui arvestame nende määratute

kuludega, mis lähevad finantsasutustes KYCd tegevate üksuste ülalpidamisele. Siinkohal on olukorda hästi kirjeldav näide e-residentidega seotud toimingud. Praegu on Eestis 70 000 e-residenti, kes on loonud 13 000 ettevõtet ja 1800 töökohta ning hinnanguliselt toonud Eestile 41 miljonit eurot tulu.

Ent ühe e-residenti esmane tuvastamine ja tema pangakonto avamine nõuab hulga andmete kogumist ja analüüsi. Tavaliselt kulub selleks kahel pangatöötajal kaks kuni kümme päeva, sest vajalikke andmeid on vaja otsida, kopeerida, ümber trükkida ja skaneerida.

Lihtne matemaatika näitab, et ühe e-residenti sotsialiseerumiseks kulub seega 500–800 eurot – töötasuks ja päringute maksumuseks. Seega räägime vähemalt 50 miljonist eurost Eesti finantsasutuste kantud kuludest, millele lisanduvad veel iga aasta KYC tegemise kulud suurusjärgus vähemalt 40 miljonit eurot.

Jättes kõrvale e-residentid, kuulub ka tavalisel juhul pangakontoris ühel eraisikul pangakonto avamisele vähemalt 25 minutit, millest suurema osa võtab KYC ankeetide täitmine.

Mismoodi siis reaalselt rahapesu tõkestamist tõhusamaks teha? Lahendus peitub seadusraamistikus, mis võimaldaks luua ühekordse põhimõttega loodava «tunne oma klienti»-profiili, -rakenduse või -portaali, mis liidaks olemasolevate andmebaaside andmed üheks lihtsasti tehtavaks päringuks.

Era- ja avaliku sektori koostöös tagant tõugatava innovatsiooni-

Praegu on Eestis olukord, kus ettevõtjad mõistavad, et neil on kohustus kliendi tausta kontrollida, kuid puudub valmisolek seda kohustust täita.

programmi Accelerate Estonia raames on juba välja töötatud ka sellisel seadusraamistikul põhinev teenuse kontseptsioon. Sellise teenuse abil on võimalik luua igale nii juriidilisele kui ka füüsilisele isikule oma KYC-profiil, mille jaoks enamik vajalikke andmeid kogutakse automaatselt.

Andmed pärineksid usaldusväärsetest riiklikest andmebaasidest, kolmandate osaliste (nt sanktsioonide nimikirjad või nn mustad nimekirjad), teiste riikide ja eraõiguslikest andmebaasidest. Loodav lahendus vahendab andmeid riiklike ja rahvusvaheliste andmebaasidest ja kohustatud isikute vahel, aga ka kohustatud isikute enda vahel.

Kasu on sellest ka eraisikutele, kellel aitaks süsteem kokku hoida aega ühtede ja samade andmete mitmekordse sisestamise ning taasesitamise arvelt. Loodava rakenduse abil saab inimene ise jälgida, kellega on andmeid jaganud, ja alati oma andmeajamise nõusoleku tagasi võtta.

Sellise rakenduse tähtis aspekt oleks veel seegi, et see teeks KYC-nõude täitmise finantsasutustele mitu korda odavamaks ning vähendaks kliendiks saamise protsessile kuluvat aega. Loomulikult võimaldavad rahapesu tõkestamise eesmärgil andmevahetust lihtsustavad uued reeglid arendada ka kohustatud isikutel endal oma klientide jaoks mugavamaid teenuseid.

Sellest kõigest võidab aga riik ise. Mida parem on preventatsioon, seda väiksem on rahapesurisk, seda usaldusväärsem on riik; mida usaldusväärsem on riik, seda atraktiivsem on ta välismaailmale, diginomaadidele, e-residentidele jne. Usun, et keegi ei kahtle, et Eesti usaldusväärsus vajab pärast mitut rahapesusüüdistust taastamist.

Päts kui sümbol

Konstantin Pätsi isiku tähtsuses Eestile ei ole ilmselt küsimust – Päts on sümbol. Samuti pole küsimust selles, et tema rolli ja tähenduse üle jõuame ühiskonnana veel aastakümneid vaielda. Debatt nii Pätsi monumendi vajalikkuse, põhjendatuse kui ka asukoha ümber on kestnud aastaid. Sotsiaalset tundlikkust selle teema suhtes näitasid hästi reaktsioonid, mis järgnesid ideele rajada Pätsi monument Toompeale Kubernerite aeda riigikogu kõrvale.

Ka praegune asukoht on mitmes mõttes sümbolne: Estonia teatri hoone on Eesti seisukohalt märgiline juba enne Eesti Vaba-

LINDA LAINVOO
Muinsuskaitseamet
kunstipärandi valdkonna juht

riigi sünni. Omariikluse algusega seotud sündmused paigutavad Pätsi isiku samuti täiesti arusaadavalt valitud kohta. Samal ajal peab silmas pidama ka linnaruumi muutumist ning tähenduste ja rõhuasetuste nihutamist. Tammisaare pargi ja Estonia teatri taguse avaliku ruumi rekonstrueerimise käigus liigutati väljaku serva varem otse Estonia teatri taga paiknenud ja Tallinna linnaruumi kontekstis pigem pomposne Lembit Palutederi loodud mälestussammas, pühendatud 1905. aasta sündmustele.

Monumentaalkunsti on meie linnades üldiselt pigem vähe ning kunsti toomine avalikku ruumi iseenesest tervitatav. Seda enam

on huvitav jälgida, milliseid valikuid kunsti linnaruumi tuues tehakse. Avalik ruum pakub kunsti eksponeerimise kohana tohtu hulga võimalusi, kuid seab ka üksjagu piiranguid, sest kaugeltki iga asi, mis näeb huvitav ja mõjus väljast, ei toimi linnavaljakul.

Pätsi monumendi võidutöö puhul on zürrii teinud viisuaalse keele mõttes pigem turvalise valiku: Pätsi isik on selgelt äratuntav ja materjalikäsitus traditsiooniline. Avaldatud kavadite seast on see kahtlemata üks kõige tugevamaid töid ja sellisena on zürrii valik arusaadav. Samal

ajal on huvitav vaadata konkursil auhinnatud töid: nende puhul domineerib Pätsi 1930. aastate kuvand, mis omakorda kõneleb palju sellest, millisena oleme harjunud ise Pätsi nägema ja teda kujutama. Ometi käib 1930. aastate Pätsi kuvandiga kaasas demokraatia lämmatamine ja omariikluse häving, samal ajal kui Pätsi varasemal eluteel on tema isik mänginud vaieldamatult olulist rolli Eesti omariikluse loomisel ja arendamisel. Ehk teeks Pätsile rohkem au tema varasemale tegevusele viitav monument, kujutis, mis kõnelekski omariikluse loomisest ja teeks seda ehk veidi huvitavamaks ja tänapäevasemaks viisuaalses keeles.

LOE KA LK 6